

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS NEGALIOS PAGRINDU TEIKIANT PASLAUGAS RESTORANE „ARARAT“ TYRIMO

2019 m. rugsėjo 27 d. Nr. (19)SN-134)SP-98
Vilnius

2019 m. liepos 19 d. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) gautas pareiškėjos L. S.¹ (toliau – Pareiškėja) skundas, kuriame nurodoma, jog Pareiškėja turi judėjimo negalią ir naudojasi asmens su negalia vežimėliu. Pareiškėja teigia, kad į restoraną „Ararat“, esantį Kauno g. 3A, Vilniuje (toliau – Restoranas), neįmanoma patekti asmeniui, turinčiam judėjimo negalią. Į pastatą, kuriame įsikūręs Restoranas (toliau – Pastatas), patenkama tik laiptais.

Seimo kontrolierė, laikinai pavaduojanti lygių galimybių kontrolierių, Milda Vainiutė, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 2 dalimi, 2019 m. liepos 31 d. raštu Nr. (19)SN-134)S-498 kreipėsi į Restorano administraciją, prašydama pateikti informaciją, ar Restorano pastatas bei patekimas į jį yra pritaikytas asmenims su judėjimo negalia bei atitinka Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2001 m. birželio 14 d. įsakymu Nr. 314 patvirtintą statybos techninį reglamentą STR 2.03.01:2001 „Statiniai ir teritorijos. Reikalavimai žmonių su negalia reikmėms“ (toliau – Reglamentas); kokiomis sąlygomis (tvarka) asmenims su negalia Restorane teikiamos paslaugos; ar asmenims su negalia yra sudarytos vienodos galimybės, palyginus su kitais asmenimis, gauti Restorane teikiamas paslaugas; koku būdu; ar asmenims su negalia yra sudarytos sąlygos patekti į Restorano pastato vidų bei laisvai judėti jo viduje; jei ne, kokių priemonių ketinama imtis šioms kliūtims pašalinti; kam priklauso Restorano patalpos; ar Restorano pastato naudojimo laikotarpiu šis pastatas buvo rekonstruotas, atnaujintas (modernizuotas), jam buvo atliktas kapitalinis remontas; paprašyta pateikti dokumentus dėl Lietuvos Respublikos neįgalųjų socialinės integracijos įstatymo 11 straipsnyje nustatyta tvarka Restorano

¹ Pareiškėjos vardas ir pavardė Tarnybai žinomi.

pastato pritaikymo asmenų su negalia poreikiams, taip pat pateikti kitą su tyrimo esme susijusią reikšmingą informaciją bei įrodymus.

Lygių galimybių kontrolierius

n u s t a t ė:

Tarnyboje 2019 m. rugpjūčio 13 d. gautame Restorano rašte nurodoma, kad Restorano patalpos viduje atitinka Reglamentą, tačiau atskiro įėjimo Restoranas neturi. Paslaugos asmenims su negalia teikiamos taip, kaip ir visiems kitiems klientams. Rašte teigiama, kad negalią turintiems asmenims sudarytos vienodos galimybės gauti Restorano teikiamas paslaugas, kaip ir kitiems Restorano klientams, tačiau patekti į Restoraną sąlygos nėra sudarytos. Atsakyme taip pat nurodoma, kad Restorano viduje klientai gali judėti laisvai.

Rašte teigiama, jog dėl asmenų su negalia patekimo į Restoraną „bus derinama su pastato savininkais ir administratoriumi, kad būtų sudarytos sąlygos laisvai patekti į restorano patalpas“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta).

Restorano patalpos priklauso nuomotojui B. J. Restorano veikimo metu Pastatas, kuriame įsikūręs Restoranas, nebuvo rekonstruotas arba modernizuotas.

Atsakyme taip pat pateikta informacija, kad prie rašto pateiktose nuotraukose matyti, jog privažiavimas iki Restorano yra sudėtingas. Netoli Restorano esantys laiptai nėra pritaikyti neįgaliesiems, šių laiptų savininkas Restorano administracijai nežinomas. Aikštelė prie Restorano „nuolatos yra užstatyta automobiliais“; „Tarp automobilių neįmanoma pravažiuoti su neįgaliojo vežimėliu“.

Rašto rengėjų teigimu, „šią problemą reikia spręsti bendromis pastangomis su pastato savininkais ir savivaldybe, gerinant sąlygas neįgaliųjų patekimui iki pastato“.

Be to, rašoma, jog patekimo į Restorano patalpas užtikrinimo klausimą ketinama spręsti kartu su Patalpų savininkais, kad būtų užtikrintas patogus patekimas ir tinkamas klientų aptarnavimas.

Lygių galimybių kontrolierius

k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar Restoranas, teikdamas klientų aptarnavimo paslaugas, nepažeidė Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatų, pagal kurias, įgyvendindamas lygias galimybes, prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, nepaisydamas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, privalo visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija), kurios dalyvė yra Lietuva, 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog valstybės, šios Konvencijos šalys, užtikrina, kad prieš įstatymą visi asmenys lygūs ir lygūs pagal įstatymą, taip pat turi teisę į lygiavertę įstatymo apsaugą ir teisę vienodai naudotis įstatymo teikiamomis galimybėmis be jokio diskriminavimo. Valstybės, šios Konvencijos šalys, draudžia bet kokią diskriminavimą dėl neįgalumo ir garantuoja neįgaliesiems vienodą ir veiksmingą teisinę apsaugą nuo diskriminavimo dėl bet kokios priežasties (Konvencijos 5 straipsnio 2 dalis).

Konvencijos 9 straipsnyje „Prieinamumas“ įtvirtinta pareiga valstybėms, šios Konvencijos šalims, siekti, kad neįgalieji galėtų gyventi savarankiškai ir visapusiškai dalyvauti visose gyvenimo srityse, imtis atitinkamų priemonių, užtikrinant neįgaliesiems lygiai su kitais asmenimis fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumą tiek miesto, tiek kaimo vietovėse. Šios priemonės, kurios apima prieinamumo kliūčių ir trukdžių nustatymą ir pašalinimą, *inter alia* taikomos: pastatams, keliams, transporto priemonėms ir kitokiems vidaus ir lauko objektams, įskaitant mokyklas, būstą, medicinos įstaigas ir darbo vietas; informacijos, ryšių ir kitokioms tarnyboms, įskaitant elektronines ir avarines tarnybas. Pagal 9 straipsnio 2 dalies nuostatas, valstybės, šios Konvencijos šalys, įpareigojamos imtis atitinkamų priemonių, siekiant rengti ir skleisti visuomenei prieinamų objektų ar jai teikiamų paslaugų prieinamumo būtiniausius standartus ir gaires bei kontroliuoti, kaip jie įgyvendinami; suteikti galimybę pasinaudoti įvairių pagalbininkų ir tarpininkų paslaugomis, įskaitant gidus, skaitovus ir profesionalius gestų kalbos vertėjus, kad būtų sudarytos sąlygos patekti į pastatus ir kitus visuomenei prieinamus objektus; skatinti kitokias atitinkamas pagalbos ir paramos neįgaliesiems formas, kad jiems būtų užtikrinta galimybė gauti informaciją.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių komitetas 2014 m. gegužės 22 d. Konvencijos 9 straipsnio „Prieinamumas“ Generaliniame komentare (toliau – Komentaras) nurodė, jog prieinamumas yra būtina asmenų su negalia savarankiškumo ir galimybės visavertiškai bei lygiomis teisėmis su visais

asmenimis dalyvauti visuomeniniame gyvenime sąlyga. Neužtikrinus fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumo, asmenys su negalia neturėtų lygių galimybių dalyvauti bendruomenės, kurioje jie gyvena, veikloje (Komentaro 1 p.).

Konvencija nustatyta pareiga visiems, tiek privatiems, tiek viešiesiems, subjektams, nepaisant jų teisinės formos, užtikrinti prieinamumą jų nuosavybės teise valdomuose pastatuose, taip pat padaryti prieinamą transporto infrastruktūrą, transporto priemones, informaciją bei komunikacijos priemones, paslaugas. Visi paslaugų teikėjai, tiek privatūs, tiek viešieji, privalo užtikrinti paslaugų prieinamumą, jeigu tik paslauga ar prekė yra teikiama ar prieinama visuomenei. Tokios pareigos pažeidimas yra laikomas diskriminaciniu elgesiu (Komentaro 13 p.). Prieinamumas yra būtina sąlyga, asmenims su negalia užtikrinant jų pagrindines teises ir laisves, galimybę gyventi savarankiškai, dalyvauti visuomeniniame gyvenime (Komentaro 14 p.).

Konvencijos 9 straipsnyje įtvirtinta prieinamumo pareiga turi būti įgyvendinama dviem aspektais:

1) užtikrinant naujai projektuojamų, statomų ar gaminamų objektų, aplinkos, prekių, produktų bei paslaugų prieinamumą;

2) pašalinant kliūtis jau pastatytuose statiniuose, kitoje fizinėje aplinkoje, asmenims su negalia naudojančiais transportu, informacija bei komunikacijos priemonėmis, prekėmis bei paslaugomis, prieinamomis visuomenei (Komentaro 24 p.).

Lietuva Konvenciją ratifikavo 2010 metais ir įsipareigojo žmones su negalia integruoti į visuomenę sudarant palankias sąlygas užtikrinti jų orumą ir teises. Profesorius Jonas Ruškus, Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių komiteto narys, teigia, kad, ratifikavusi šią Konvenciją, Lietuva „įsipareigojo ir prisiėmė atsakomybę įgyvendinti Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatas savo šalių įstatymuose ir praktikoje diegti lygybės ir nediskriminavimo, prieinamumo prie visuomenės išteklių, lygybės prieš įstatymą, gyvenimo savarankiškai ir įtraukties į bendruomenę principus“².

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis asmenų lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs; žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis

² Jonas Ruškus: Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija keičia pasaulį. 2014; <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-06-16-jonas-ruskus-jungtiniu-tautu-neigaliuju-teisiu-konvencija-keicia-pasauli/118862>.

visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas taip pat konstatavo, kad konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia pačios galimybės skirtingai traktuoti žmones atsižvelgiant į jų statusą ar padėtį (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas).

Jungtinių Tautų bei Europos Sąjungos, taip pat nacionaliniuose teisės aktuose diskriminacija reiškia teisių sumažinimą, suvaržymą ar atėmimą tam tikrai kategorijai žmonių dėl kokių nors asmenų požymių. Diskriminacija suvokiama kaip asmenų lygybės principo pažeidimas, kai asmeniui ar asmenų grupei yra sukuriama mažiau palankios sąlygos, taikomi skirtumai, išimtys, apribojimai ar teikiamas pranašumas, lyginant su kitais asmenimis, esančiais toje pačioje ar tokioje pačioje situacijoje.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalį, tiesioginė diskriminacija – tai elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalies nuostatas, netiesioginė diskriminacija apibūdinama kaip veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent šį veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Pagal Lygių galimybių įstatyme įtvirtintą diskriminacijos sąvoką, tiriant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą siekiama nustatyti, ar tam tikras elgesys, teisės norma, praktika galėtų tam tikrą asmenį dėl tam tikro asmens tapatybės požymio, t. y., aptariamam atveju – dėl negalios, priversti atsidurti mažiau palankioje padėtyje nei kitas asmuo, neturintis šio požymio.

Lygių galimybių įstatymo 4 straipsnyje įtvirtinta įrodinėjimo pareigos paskirstymo tvarka nagrinėjant lygių galimybių principo pažeidimo atvejus, t. y., teismuose ar kitose kompetentingose

institucijose nagrinėjant fizinių, juridinių asmenų, kitų organizacijų ir jų padalinių skundus, pareiškimus, prašymus, pranešimus ar ieškinius dėl diskriminacijos lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, pareiškėjui nurodžius aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos buvimo, preziumuojama, kad tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo ar nurodymo diskriminuoti faktas buvo. Skundžiamas asmuo turi įrodyti, kad lygių galimybių principas nebuvo pažeistas.

Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog reikalavimai dėl neįgaliesiems fiziškai tinkamos aplinkos visose gyvenimo srityse įgyvendinami atliekant teritorijų planavimą ir statinių projektavimą bei viešosios paskirties pastatų, būsto ir jo aplinkos, viešojo transporto objektų, skirtų keleiviams aptarnauti, ir jų infrastruktūros, informacinės aplinkos pritaikymą neįgaliųjų specialiesiems poreikiams. Už objektų pritaikymą neįgaliųjų specialiesiems poreikiams atsako savivaldybių institucijos ir šio straipsnio 1 dalyje nurodytų objektų savininkai bei naudotojai (Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 11 straipsnio 3 dalis).

Konkretūs reikalavimai viešiesiems statiniams nustatyti Reglamente. Pažymėtina, jog, pagal Reglamento 1-ojo priedo 2 punkto nuostatas, maitinimo bei paslaugų paskirties pastatai, prie kurių priskirtinas ir Pastatas, yra įtraukti į žmonėms su negalia svarbių statinių sąrašą.

Pagal Reglamento 59-tą punktą, asmenims su negalia svarbiuose negyvenamuosiuose pastatuose turi būti užtikrinta galimybė savarankiškai į juos patekti, laisvai judėti ir naudotis visomis pagrindinėmis ir pagalbinėmis lankytojams skirtomis patalpomis. Tokiuose pastatuose asmenims su negalia turi būti pritaikytas pagrindinis įėjimas į pastatą, visos pagrindinės paskirties patalpos ir lankytojų aptarnavimui skirtos patalpos, taip pat patekimui į šias patalpas skirti praėjimai, koridoriai, holai ir pan. Pagrindinis įėjimas į pastatą ir prieigos prie jo turi būti įrengtos taip, kad asmenims su negalia nebūtų kliūčių savarankiškai patekti į pastato vidų. Jei prie pagrindinio įėjimo yra laiptai, greta jų turi būti įrengtas Reglamente nustatytų dydžių pandusas (Reglamento 64-tas punktas).

Atkreiptinas dėmesys, jog Reglamente nustatyti reikalavimai yra taikomi rengiant statinių, nurodytų Reglamento 1-ame priede, statybos, rekonstravimo, pastato atnaujinimo (modernizavimo), kapitalinio remonto, supaprastintą statybos, supaprastintą rekonstravimo projektus, kapitalinio remonto aprašą, paprastojo remonto projektą ar paprastojo remonto aprašą arba keičiant statinių paskirtį.

Iš tyrimo metu surinktos medžiagos turinio nustatyta, kad asmenims, turintiems judėjimo negalią, įėjimas į Pastatą bei į Restorano patalpas nėra pritaikytas. Į Pastatą patenkama laiptais, greta jų nėra įrengta keltuvas arba panduso, skirtas į Pastatą patekti asmenims su judėjimo negalia.

Pabrėžtina, kad tiek Konvencija, tiek Lygių galimybių įstatymas įpareigoja paslaugų teikėjus, prekių pardavėjus užtikrinti, kad jų teikiamomis paslaugomis galėtų be apribojimų naudotis visi asmenys, nepriklausomai nuo jų negalios. Tuo atveju, kai paslaugos teikimas yra neatsiejamas nuo paslaugos teikimo ar prekės pardavimo vietos, tam, kad teikiamos paslaugos bei parduodamos prekės būtų prieinamos visiems asmenims, būtina tinkami pritaikyti pastatus, kad jais galėtų be kliūčių naudotis prekes bei paslaugas gaunantys asmenys (vartotojai). Ši pareiga galioja tiek naujai statomų, tiek jau pastatytų statinių savininkams bei valdytojams.

Akcentuotina, kad tokia situacija, kuomet asmenys, turintys judėjimo negalią, negali patekti į Restorano patalpas, skirtas klientams, kaip ir kiti Restorano klientai, pažeidžia Konvencijos nuostatas, įtvirtinančias pareigą valstybėms, šios Konvencijos dalyvėms, užtikrinti asmenims su negalia sąlygas savarankiškai ir visapusiškai dalyvauti visose gyvenimo srityse, taip pat užtikrinti visuomenei svarbių objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumą bei nebūti diskriminuojamiems vartotojų teisių srityje.

Būtina atkreipti dėmesį, jog asmens, turinčio negalią, užnešimas laiptais negalėtų būti laikomas tinkamų bei lygiaverčių sąlygų gauti Restorano teikiamas paslaugas sudarymu visiems asmenims, nepaisant negalios. Vartotojai, turintys judėjimo negalią, taip pat ribotos judėsenos asmenys, negalėdami tinkamai naudotis Restorano paslaugomis, neabejotinai atsiduria blogesnėje padėtyje nei kiti klientai, kadangi tokiu būdu ribojamas jų savarankiškumas bei pažeidžiamas orumas.

Atsižvelgiant į išdėstytas aplinkybes, konstatuotina, jog Restoranas, teikdamas paslaugas, neužtikrino Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtintos pareigos visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokias pačias paslaugas ir tokiu būdu sudarė sąlygas diskriminuoti asmenis, turinčius judėjimo negalią.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasis Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 3 punktu, 30 straipsnio 3 dalimi,

Lygių galimybių kontrolierius

n u s p r e n d ž i a:

1. Siūlyti Restoranui sudaryti sąlygas asmenims su judėjimo negalia patekti į Pastatą bei sudaryti sąlygas visiems asmenims, nepaisant jų negalios, gauti Restorano teikiamas paslaugas.
2. Įpareigoti Restorano vadovą išnagrinėti šį sprendimą ir apie nagrinėjimo rezultatus bei sprendimo vykdymą informuoti lygių galimybių kontrolierių per 30 dienų nuo sprendimo gavimo dienos.

3. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją ir Restorano vadovą.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Seimo kontrolierė,
pavadojanti lygių galimybių kontrolierių

Milda Vainiutė